

STRÖMPL GÁBOR: LÓCZY LAJOS (1849–1920) NYELVE¹

**A szöveget sajtó alá rendezték a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Nemerikényi Antal vezetésével
(A tanulmányt eredeti formájában közöljük)**

Amikor „gólya” koromban hallgattam előadásait – megvallom – alig értettem. Amikor szemeszterek múltán már némi tudással hallgathattam, előadásának tartalmas volta lebilincselte.

Nem a jó előadó könnyen érthető beszéde fogta meg hallgatóit, hanem sok mondanivalójának tömörre fogott egésze. A tudós szólalt meg benne a tábla előtt. Katedrájában alig láttuk. Ékes előadást sosem tartott, tartalmasat azonban mindig mondott. A tanár és a tudós viaskodott benne, amikor katedráját kerülgetve a kitergetett térképek előtt magyarázgatott. Talán ezért is vált meg oly könnyen katedrájától.

Írásaiban még több a tartalom.

Nagy halottunk igazi értékét voltaképpen írásai tárják elénk, mert bennük kétféle tartalom csillan meg. Ha megfigyeléseit, okfejtéseit olvasgatjuk, a dolgok mélyére pillantó tudós éleslátása és logikus okoskodása ragad meg, ha pedig a közlés mikéntjét figyeljük, a mesterien gondos fogalmazása gyönyörködtet.

Nyelvezete valóban mesteri. Ebben professzor volt.

Pedig Lóczy stílusa nem az, amit általában szépnek mondunk. Hisz ha lehántjuk sorairól azt a gondolati tartalmat, ami bennük megfigyelés, ami okfejtései révén tudományként tárul elénk, úgy a megmaradt rész – mert nincs benne frázis – száraz szóbeszéddé sorvad le.

Ezért nem lehet, nem is szabad mesterünk nyelvezetében csak a stílust keresni. Stílusával a tartalom úgy összeforrott, hogy aki nem érti meg gondolatait, stílusát sem tudja élvezni.

Mesterünk sose mondott, még kevésbé írt üres mondatokat. S éppen az, hogy mondanivalójában mindig volt tartalom, hogy közléseiből mindig kicsillant mélyenszántó gondolatainak fénye, az esze járásától messzebb állókat nem is tudta úgy lekötni. Ő nem tudott népszerű lenni. Sem írásaiban, még kevésbé előadásaiban. Tán ezért is apadt meg oly hirtelen a mester tudását gyümölcsöztetők táborába. Vagy tán nem értették őt?

Lóczy mesteri nyelvezete csak gondolataival egybeforrtan méltányolható. A tudományos nyelvben örök emléket emelt magának. Nemcsak a mi szakunkban, hanem még inkább a geológiában. Nem fogalmazásának gondos menete a legértékesebb benne, hanem mondanivalójának szabatos alakja. Sohase mond többet, mint amennyit kell s amennyit mond, azt a tartalom miatt teszi. Bámulatos azonban néha mondatainak kurta, mégis telített volta. Az avatatlan előtt szinte érthetetlen beszéd, előttünk, kik értjük szavát: sűrített gondolat.

Írásainak titkát mesterünk jártában-keltében leste el. Mesterünk mestere ebben a tekintetben a nép volt.

Barangolásai közben a nép szájáról szedte az értékes szavakat. Figyelme kiterjedt erre is, mert mindenre figyelt. Szakunkat temérdek mesterszóval gyarapította. Szóavatásai mesteriek, mert pontosan adja meg értelmüket, maga pedig következetesen használja.

Ha majd egyszer nekifogunk a geográfia mesterszavai tárának megírásához, Lóczy írásait kell majd igen-igen gyakran bírónak fogadnunk.

Ezek a sorok csak mementó a hiányzó szótár íróinak.

(1920)

¹ Forrás: Strömpl Gábor: Lóczy Lajos nyelve. = Földrajzi Közlemények, 1920. pp. 85–86.

A jelen tanulmány szerzője, Strömpl Gábor (1885–1945) geográfus, térképész. 1909-től a pozsonyi egyetem tanársegédje, majd az első világháború után a budapesti Tudományegyetemen a térképezés tanára volt. 1927-től tényleges katonai szolgálatba lép, és térképésztisztként dolgozik tovább.